

Dei in relictis ædificiisque veneramini, male sub his pacis nomen legeritis. Anne ambiguum est in his Antiehrismum esse sessurum? Montes mihi et silvæ et lacus, et carceres, et voragines sunt tutiores. In his enim prophetae erant inuentes, et spiritu Dei prophetabant. Hæc interim pro brevitate prolata sufficiant testimonia, quoniam si amplius coacervare vel ratiocinari vellemus, legentium forsitan memoriam overeremus. Nunc jam illud quoque breviter commemorare debemus, quod ex beati Augustini opusculis contra Donatistas scriptis objiunt, dicentes: Dixit sanctus Augustinus: Bona est pax, habete pacem; bona est unitas, diligite unitatem, non scindatur unitas. Sed hæc et talia egregii doctoris testimonia, quantum eos suppodant, nos vero stabiliant, nequam perspicunt. Si enim isti qui hæc contra se potius opponunt, nolebant scindere unitatem; si nolebant bellum inferre catholicæ Ecclesiæ, per quod pax violaretur; quod in ea invenerunt, hoc utique servare et viriliter custodire, sicut supra ostensum est, debuerunt. Quod autem illa, aut ab illa non acceperunt, tanquam vere noxium et lethale fugere cavereque debuerunt. Nam habenda est pax, secundum apostolicam doctrinam, cum omnibus, si fieri potest, hominibus, non tamen cum omnibus tenenda. Siquidem longe aliud sit habere aliquid, aliud tenere. Non solum igitur cum schismaticis et hæreticis, sed etiam cum Judæis carnalibus atque paganis habenda est pax. Sed illa profecto pax, per quam eos exoptamus et cupimus Deo acquirere, et veritati unitati que sociare catholicæ; propter quod etiam ut convertantur, secundum mandatum Dei pro eis oramus: non

sic tenenda ut ad illos nos exeamus, et quod illi sunt, hoc nos quoque efficiamur. Denique quod beatus Augustinus dicebat et suadebat Donatistis, habere pacem, diligere unitatem, egregie satis et salubriter dicebat: ipsos enim cupiebat, quemadmodum et nos istos, damnato errore suo ad catholicam redire, sicut in multis opusculis contra eorum schisma scriptis luculentissime edocet. Non ut ipse, aut quisquam orthodoxorum relicta, quod absit, catholica, errorum eorum communionem sacrilega misceretur. Hoc et nos istis cum magna pace dicimus: Damna te errorem quem induxistis, auferre damnationis malum quod intulistis, per quod et hæretici facti, et hæreticorum fautores exististis; et nobiscum pacem habentes, et sicut pridem tenentes, universos hæreticos confundistis, et catholicæ vos unitati reddidistis. Quisquis itaque hæc legis, eloquium noli querere, sed res pondusque veritatis diligenter intueri. Et si prævaricatorum communionem pollutus non es, ora Deum ut perseveres. Si vero aut ignoranter aut violenter lapsus es, reparare ad catholicam veritatem recurriendo festina, communionem ejus resumendo: omnibus siquidem poenitentibus promissa est venia. Nemo desperatione frangatur. Nullus serpentinis deceptio: nibus ulterius irretiatur: quoniam, sicut transgressoribus et impoenitenti corde permauentibus sempiternum cum diabolo præparatum est supplicium, sic a Domino Deo pactum ejus conservantibus, et fidei catholicæ fundamenta custodientibus, novitatesque profanas devitantibus, æternum et sine fine reservatum est præmium gloriosum.

ANNO DOMINI DCLVII.

FULGENTIUS FERRANDUS,

CARTHAGINIENSIS ECCLESIAE DIACONUS.

NOTITIA.

[Ex Gallandio.]

1. Fulgentius Ferrandus, si Chiffletium audias (a), sancti Fulgentii Ruspensis episcopi aut affinem fuisse aut consanguineum, et prænomen et sancti prænullis modeste ab eo commemoratum genus illustre pene persuadet. Inter discipulos sancti Fulgentii eminuit, quem propterea suum magistrum appellat (b): dignus plane tanto institutore discipulus. De eo plura præclare, ut aesolet, scriptor eminentissimus (c): Ferrandus, inquit, Africanos episcopos in Sardiniam

Trasamundi regis jussu deportatos secutos, in cambio ab exulante ibidem sancto Fulgentio constructo, monachum induit. Hilderico mitissimo rege anno 523 episcopos ab exilio revocante, una cum Fulgentio in Africam reversus, a Bonifacio archiepiscopo Carthaginensis Ecclesiæ ob eximiam morum ac doctrinæ excellentiam diaconus inauguratus, omnium sermone ubique celebrabatur. Ille sancti Augustini præ cæteris libros diurna nocturnaque manu versabat;

(a) Chiff. præfat. ad Opp. Ferrand.

(b) Ferrand: epist. 2, infra, pag. 889.

(c) Noris. Hist. controv. de uno ex Trinit. passio, c. 9, Opp. tom. III, pag. 855.

quod ei laudi datum a præceptore Fulgentio in libro de Quinq. Quæstionibus eidemmet inscripto; et enim post recitatas quasdam Augustini sententias, sufficere eos, inquit (a), « præsertim ingenio atque studio tuo, quo ejus dicta sic acutissime ac frequentissime legis, ut in eis plurima possis similia reperire. » Tantam autem ubique doctrinæ famam sibi comparaverat, ut ejus sententiam viri insignes in rebus difficilioribus exquirerent, ut idem ipse in gravioribus controversiis sanctum Fulgentium consulere, quo doctorem ea tempestate Africa habuit neminem. » Hactenus V. C. floruit Ferrandus Justiniani et Justiniani temporibus. Ex veteribus, ejus meminerunt cum laude Victor Tunonensis (b), Facundus Hermianensis (c), Cresconius episcopus Africanus (d), auctor anonymus Ildefonso Totetano subjectus (e), Sigehertus Gemblacensis (f) et Gratianus (g). Vixisse Ferrandum usque ad annum 548 asserunt absque testibus Pagius (h) et Natalis Alexander (i). Porro id unum certum habemus, eum jam diem obiisse anno 547, quo Facundus Hermianensis suos libros pro defensione trium Capitulorum scripsit, ut infra ostendemus. In iis enim Ferrandum « laudabilis in Christo memoriæ » virum appellat episcopus ille Africanus (j). Observat autem Chiffletius (k), sub ejus obitu Africanas Ecclesias trium capitulorum diuturna tempestate fuisse perturbatas, et secundum hanc haud longo intervallo Ferrandum e vivis excessisse.

II. Magno nomine, ut cum Baronio loquar (l), Ferrandum sua tempestate claruisse, et de quæstionibus consulti solum difficillimis, epistolæ ipsius quæ exstant sat's docent, et quantæ fuerit æstimationis æque significant. Eas inter epistolæ duæ primum comparent ad sanctum Fulgentium Ruspensem episcopum, quibus ejusdem Fulgentii responsiones ex nova operum sancti Patris editione subdidimus. Et in priore quidem duplicem de salute Æthiopiæ catechumeni quæstionem proponit Ferrandus; qui scilicet baptizatus fuerat, cum jam vi morbi esset mentis impositus, et non percepta eucharistia mortuus (m). Hinc duplex Ferrande scrupulus obortus: primo an adulto sufficere ad salutem posset aliena confessio; deinde an qui accepto baptismi sacramento, mortis velocitate prædeditus, carnem Domini manducare non potuit, salutis compos esse posset. Duplicem hanc quæstionem separatim Fulgentius expendit: ac priori quidem responderet, sincerum baptismi desiderium prius habitum sufficere, dummodo adhuc vivo, tametsi nihil sentienti, baptismus conferatur; alteri vero, nemini baptizatorum fraudi esse, quod morte præventus eucharistiæ particeps esse nequiverit; eum per ipsum baptismum, si minus sacramento, saltem re sacramento donatus sit; eam enim esse viam baptismi, ut corpori nos ejus caput est Christus inserat, ac verum ejus membrum efficiat: quæ incorporatio ipso eucharistiæ sacramento significetur. In posteriore autem ad Fulgentium epistola, quinque Ferrandus eidem quæstiones proponit: ad quas exstat proluxa et doctrina Fulgentii atque ingenio digna responsio. De duabus prioribus quæstionibus episcopo Ruspensi a nostro diacono Carthaginiensi propositis hæc observat Norisius (n): « Cum dissidia, inquit, de uno ex Trinitate summa animorum contentione agitarantur, Ferrandus duplicis inde exortæ

A quæstionis solutionem a Fulgentio petiit, quem ut magistrum semper excoluit. Nam perique propositionem de Christo uno ex Trinitate avversabantur, tum ne divisionem ac separationem personarum a divina natura in mysterio sanctissimæ Trinitatis inducere viderentur; tum etiam ne concedentes unum e Trinitate passum, ipsam quoque divinitatem passam dicere cogerentur. Utramque sibi propositam difficultatem duobus ac viginti capitibus discutit Fulgentius, ac duobus præsertim postremis totam perumpit, appellatis luculentis ac splendidis sancti Augustini testimoniis. » Hæc ille.

III. Anatolio diacono urbis Romæ tertia epistola inscribitur, in qua Ferrandus de duabus Christi naturis edisserit, ac monachorum Scytharum capitula solidis argumentis comprobat, et oppositas objectiones doctissime refutat. Hac vero de epistola idem qui modolaudatus Norisius (o): « Cum, inquit, eadem quæstio de uno ex Trinitate post Hormisdæ mortem litigiosas inter doctos disputationes Romæ subinde excitaret, Anatolius Romanæ Ecclesiæ diaconus, dubius in quam partem descenderet, ea de controversia Ferrandum consulit: qui proluxam epistolam rescribens, universam quæstionem summa eruditione penitus profligavit, præcipue discutiens quod veluti absurdum de uno ex Trinitate in carne passo propositioni validiore impetu objiciebatur, quodve etiam graviolem Anatolio dubitationem affererat, ac propterea de illa solummodo consultabat. Idem etiam alteram quæstionem solvendam proposuit, nempe num beata Virgo vere ac proprie Dei genitrix dici possit: quod fuerat alterum monachorum Scytharum capitulum, ut alibi ostendi (p), de quo etiam diutius in Oriente disceptatum fuit, ut ex Facundo Hermianensi intelligimus. » Hæc aliaque plura vir doctissimus: qui postmodum de tempore quo scripta fuit ejusmodi epistola, hæc habet (q): « Nulla chronologica nota in laudata hætenus epistola apparet, ex qua annus quo scripta fuerit ignoscatur. Arbitror tamen exaratum fuisse prius quam anno 535 Joannes II apostolico decreto diuturnioribus illis controversiis finem imposuit. Nam neque de propositionibus a summo pontifice in fidei dogmata ascriptis, Anatolius Romanæ Ecclesiæ diaconus veluti de rebus dubiis Ferrandum consultasset; neque hic rescribens, pontificiam sanctionem quæ nullum deinceps dubitationi locum dabat, silentio prætermisisset. » Baronius enimvero anno Christi 533 hanc Ferrandi epistolam illigat, quam tradit sua ipsius ætate haud pridem editam cum aliis ejus opusculis ab Achille Statio Lusitano (r), quamque deinceps ad duos mss. codices exactam emendavit supplementque Chiffletius: cui quidem Baronium secuto, data videtur eo ipso anno 533 quo et Edictum Justiniani de fide catholica tertio ejus consulatu notatur.

IV. Sequitur epistola quarta ad Eugippium presbyterum, de essentia Trinitatis, et de duabus Christi naturis. Italus fuit Eugippius, sancti Severini Noricorum apostoli et Gelasii papæ discipulus, atque abbas Lucullanensis prope Neapolim Campaniæ. Ad ipsum item exstat epistola quinta sancti Fulgentii, qui eum « compresbyterum » appellat. De eo autem hæc Cassiodorus (s): « Convenit etiam ut presbyteri Eugippii opera necessario legere debeatis, quem nos

(a) Fulgent. de Quinq. Quæst. cap. 11.

(b) Vict. Tun. Chron. ad ann. 547.

(c) Facund. Herm. lib. iv, cap. 3.

(d) Crescon. præfat. ad Breviar. Canon.

(e) Anon. de XII Script. Eccl. cap. 11.

(f) Sigeb. Gembl. lib. de Scriptor. E. cl. cap. 11.

(g) Gratian. dist. 63, cap. 34.

(h) Pagi, ad ann. 529, § 14.

(i) Natal. Alex. Hist. Eccl. sæcul. vi, c. 4, art. 5.

(j) Facund. Herm. loc. cit.

(k) Chiff. præfat. ad Opp. Ferrand.

(l) Baron. ad ann. 529, § 9.

(m) Mang. præfat. ad Opp. sancti Fulgent.

(n) Noris. Hist. controv. de uno ex Trinit. pass. cap. 9, Opp. tom. III, pag. 85 seq.

(o) Noris. Hist. controv. de uno ex Trinit. pass., cap. 9, Opp. tom. III, pag. 858.

(p) Id., ibid., cap. 3, pag. 797.

(q) Id., ibid., pag. 861.

(r) Baron. ad ann. 533, § 28.

(s) Cassiod. de Instit. divin. litter. cap. 23.

quoque vulgimus, virum qui em non usque adeo secularibus litteris eruditum, sed divinarum Scripturarum lectione plenissimum. Hic ad parentem nostram Probam virginem sacram ex operibus sancti Augustini valde altissimas quæstiones ac sententias, ac diversas res desolans, in uno corpore necessaria nimis dispensatione, et in trecentis triginta octo capitulis collocavit. » Innuit hic nimirum Senator Collectaneum Augustinianum ab Eugippio confectum, « cohortante Marino abbate, » nuncupatumque « dominæ merito venerabili et fructu sacræ virginitatis in Christi gratia semper illustri Probæ, » ut ipsemet in præfatione profiteatur. Hujus virginis Probæ laudes celebrat Fulgentius (a), quam « avis atavisque natam consulibus et deliciis regalibus enutritam » perhibet, eidemque duas epistolas quartam et quintam inscribit. Ex quibus ergo tempus compertum habemus quo floruit Eugippius ad quem scribit noster diaconus Carthaginienis. Qua de re consulas velim Sirmondi epistolam ad Chiffletium (b). Hinc item exploditur commentum de duobus Eugippiis, quorum alter Italus, Africanus alter fuerit, Miræo (c), Bollandio (d), Caveo (e) aliisque probatum. Nimirum in errore lapsi sunt eruditi viri, Sigeberti auctoritate ducti, qui de Eugippio verba faciens sic ait (f) : « Eugippius abbas hortatu Reducis [leg. Reducis] Neapolitani episcopi desolans libros Augustini episcopi Hippo- nensis, dedit codicem magnæ utilitatis ad Probam virginem, et per manus ejusdem Reducis episcopi obtulit Ecclesiæ Neapolitanæ. Fuit tempore Pelagii II et imperatoris Tiberii Constantini. » Hic vero bifariam errat Sigebertus : primum, quod excerpta Augustiniana hortatu Reducis præsulis Neapolitani ab Eugippio confecta esse scribat, cum in sua præfatione aliter profiteatur idem Eugippius, ut paulo ante ex eo intelleximus; secundum, quod Eugippium tempore Pelagii II ac Tiberii vixisse tradat, cum longe ante Pelagii II pontificatum ac Tiberii imperium, hoc est longe ante annum 578, Lucullanensem abbatem in vivis egisse cum ex modo dictis, tum ex mox dicendis plane constat. Porro errati originem in Sigeberto primus detexit data ad Labbeum epistola illustratissimus Petrus de Marca archiepiscopus Tolosanus, quam ille in addendis ad suam dissertationem de scriptoribus ecclesiasticis evulgavit (g). Rem latius deinceps prosecuti sunt doctissimus Mabillonius (h), atque haud ita pridem doctrina et eruditione præstantissimus Mazochus (i). Hosce triumviros adeat lector, ut et Eugippii ætatem, et tempus quo ad eum epistolam scripsit Ferrandus, penitus agnoscat : neque Norisii V. C. ductu abripiatur, qui Sigeberti verba describens, illum errasse haud intellexit (j). Cæterum de hujusmodi Ferrandi epistola hæc habet Chiffletius (k) : « Hæc a fine, ut videtur, truncatam damus ex editis, nullum ex mss. codicibus ad eam perficiendam subsidium nacti. Cum autem Arianismum præcipue petat, sitque in ea mentio quæstionis ab Ariano comite propositæ, eo conjectura feror, scriptam esse Vandalis adhuc in Africa rerum potentibus; et quidem regnante Hilderico, cujus erga catholicos propensio viam catechesi aperiebat, adeoque ante annum Christi 531, quo Hildericus a

A Gilimere pulsus et regno spoliatus e. t. » Huc usque Chiffletius. Exstat autem hæc epistolæ etiam in appendice ad Opera sancti Fulgentii Ruspensis episcopi.

V. De eodem argumento quo superiore epistolam ad Anatolium, alteram scripsit Ferrandus numero quintam ad Severum, scholasticum Constantinopolitanum, qui nostri diaconi Carthaginienis doctrinæ fama permotus, in magna controversia de uno ex Trinitate passo, ejusdem sententiam per litteras flagitavit. « Doctissimam epistolam, inquit Norisius (l), remisit ad Severum Ferrandus. Quod vero erat modesti vir ingenii, ac de semet humiliter sentiens : « Loquantur, ait (m), et prædicent quibus honor sacerdotii docendi auctoritatem tribuit; nos discere parati sumus, docere non præsumimus. Interroga igitur, subdit, vir prudentissimus, si quid veritatis cupis audire, principaliter apostolicæ sedis auctoritatem, cujus sana doctrina constat judicio veritatis, et fulcitur munimine auctoritatis. » Sententia enim vero tanto digna doctore, qua controversiam de uno ex Trinitate principaliter apostolicæ sedis auctoritati adjudicandam ac definiendam dimittit : edoctus nimirum a magistro suo Fulgentio ejusque institutis imbutus, cujus exstat effatum illud plane aureum (n) : « Duorum, inquit, magnorum luminarium, Petri scilicet Paulique verbis, tanquam splendidibus radiis illustrata, eorumque decorata corporibus, Romana quæ mundi cacumen est, tenet et docet Ecclesia, totusque cum ea Christianus orbis, et ad justitiam nihil hæsitans credit, et ad salutem non dubitat confiteri. » Cæterum de tempore quo hujusmodi Ferrandi epistola fuit exarata, hæc habet citatus modo vir doctus (o) : « Annus quo laudata epistola scripta est, ignoratur. At cum episcopi Africanis anno 525 ab exilio Carthaginem redierint, post obitum Hormisdæ ea epistola scripta appareat, Ferrando jam tum diacono Carthaginienis Ecclesiæ. » At Chiffletius (p) : « Responsionem, inquit, Ferrandi ad Severum scholasticum Constantinopolitanum refero ad annum Christi 532, cum adhuc v. veret Fulgentius episcopus : quem sub iniuria e istolæ tacite quæri videtur, non potius quam se de tanti momenti controversia conveniri. Porro, subinfert, hanc Ferrandi ad Severum epistolam hæcenus mendis obsitam, et aliquot periodis a fine mutilam, nunc integram expurgatamque porrigimus ex codice sancti Augendi atque etiam ex codice Carmelitanorum Discalceatorum conventus Claromontani apud Arvernos. »

B VI. Sexta Ferrandi epistola missa perhibetur ad Pelagium (qui postea Romanus pontifex fuit) et Anatolium, diaconos urbis Romæ, de epistola Ibas episcopi Edesseni, adeoque pro tribus Capitulis concilii Chalcedonensis adversus Acephalos. Hujus epistolæ meminit in primis Facundus Hermitensis his verbis (q) : « Venerabiles Pelagius et Anatolius, Romani diaconi, debitam officio suo et loco sollicitudinem pro Ecclesia Dei gerentes, laudabilis in Christo memoriæ Ferrando Carthaginienis diacono scripserunt, ut habito de hac causa (trium Capitulorum) diligenti tractatu cum reverendissimo ejusdem Ecclesiæ Carthaginienis episcopo, vel aliis quos et zelum fidei et divinæ Scripturæ sciret habere notitiam,

C

(a) Fulgent. epist. 2, num. 31.
 (b) Sirmond. Opp. tom. IV, pag. 756 seqq., edit. Paris.
 (c) Mir. Schol. ad Isidor. cap. 13, et Sigebert. cap. 39 de Scriptor. Eccl.
 (d) Bolland. Act. Sancti. Jan., tom. 1, pag. 483, num. 2.
 (e) Cav. Hist. lit. er. tom. 1, ad ann. 511 et 553, pagg. 498 et 527.
 (f) Sigeb. de Scriptor. Eccl. cap. 59.
 (g) Labb. dissert. de scriptor. eccl. tom. I, pagg. 775 seqq.
 (h) Mabill. Analect. pag. 60 seqq., nov. edit.

(i) Mazoch. Comment. in vet. marm. Kalcad. Neapol., vol. I, pagg. 125-135.
 (j) Noris. Hist. Pelag. lib. II, cap. 21, tom. 1, pag. 515.
 (k) Chifflet. præfat. ad Ferrand. § 4.
 (l) Noris. Hist. controv. de uno ex Trinit. cap. 9, tom. III, pag. 856 seqq.
 (m) Ferrand. epist. 5, ad Sever., cap. 1, infra, pag. 90.
 (n) Fulgent. lib. de Incarn. et Grat. cap. 11.
 (o) Noris. loc. cit. pag. 838.
 (p) Chifflet. præfat. ad Opp. Ferrand. num. 5.
 (q) Facund. Herm. lib. IV, cap. 3, sub fin.

consulentibus, responderet quif observandum in commune omnibus videretur. » Eiusdem præterea epistolæ meminit incertus auctor libelli de XII Scripturibus ecclesiasticis, qui Isidoro Hispalensi et Idefonso Toletano subijci solet (a): « Ferrandus, inquit, ad Pelagium et Anatolium, Romanos diaconos, consulentes eum utrum liceat Romanam damnare post mortem, effudit rescriptam, ubi in eâ sic locutus est, dicens: « Quid prodest dormientibus Ecclesiam perturbare? Si quis adhuc in corpore mortis hujus accusatus et damnatus, antequam mereretur absolvi, de Ecclesia raptus est, absolvi non potest ulterius humano iudicio. Si quis accusatus et absolutus, ante diem sacri examinis repentina vocatione preventus est, intra sinum matris Ecclesiæ constitutus, divino intelligendus est iudicio reservari. De hoc nullus homo potest manifestam proferre sententiam: cui si Deus indulgentiam dedit, nihil nocet nostra severitas; sed si supplicium præparavit, nihil prodest nostra benignitas. » Exstant hujusmodi verba in hac Ferrandi epistola (b), ex quibus constat hunc locum ab isto auctore anonymo relatum, multum esse atque corruptum, sic propterea reformandum: Quid prodest cum dormientibus habere certamen, aut pro dormientibus Ecclesiam perturbare? Si quis... de sæculo raptus est... Si quis accusatus et absolutus, in pace Ecclesiæ transiit ad Dominum, condemnari non potest humano iudicio. Si quis accusatus, ante diem sacerdotalis examinis... divino intelligendus est iudicio reservatus, etc. Vidit hunc anonymi locum Baronius (c), quem Isidoro Hispalensi ascribit, et deperditam duxit Ferrandi epistolam, ex qua noverat eundem locum fuisse desumptum.

Verum hanc ipsam demum epistolam summe expetitam, ex duobus mss. codicibus sancti Augendi et Arvernensis paulo ante memoratis in lucem edidit Chiffletius. Qui ad eandem hæc inter alia præmittit (d): « In hac epistola cum nihil inveneris de Theodoro Mopsuesteno aut Theodoro, sed tantum de epistola Ibe; non tamen dubites velim quin omnium trium Capitulorum defensionem contineat. Etenim cum has in ea epistola et Theodorum Mopsuestenum laudet magnopere, et ipsis Theodoretii aculeis Cyrillum Alexandriæ sanctam antistitem perstringat, apparet unam hanc epistolam trium de quibus agitur Capitulorum argumenta fuisse complexam. Porro de tota trium Capitulorum historia, præter Liberatum in Breviario, Facundum Hermianensem et Victorem Tunonensem in Chronico, egit copiose et accurate Baronius in Annalibus. Quam tragediam qui diligenter spectaverit, intelligit non alio fortasse unum unquam malum dæmonem nequiori stratagemate, quo Ecclesiæ catholicæ turbare quietem pacemque convelleret. Ac nescio an non in ista quæ maxime in Africa deserviit tempestate, Ferrandus ipse aut exsul (ut alii quam plurimi), aut intra domesticos parietes mœrore confectus occubuerit. Certe Facundus per ea tempora ad Justinianum imperatorem scribens, dum lib. IV, cap. 3, de Ferrando « laudabilis in Christo memoriæ » mentionem facit, jam tum illum e vivis excessisse haud obscure significat. » Hæc ille.

Cæterum cædro digna omnino sunt, propterea que haud prætermittenda, quæ hæc in epistola de concili-

(a) Auct. anonym. de XII Script. Eccl. cap. 11.

(b) Ferrand. epist. 6, ad Pelag. et Anat. cap. 7, infra, pag. 925.

(c) Baron. ad ann. 529, § 9.

(d) Chifflet. præfat. ad Ferrand. Opp. num. 9.

(e) Ferrand. epist. 6, cap. 7, infra, pag. 925.

(f) Id., ibid., cap. 9.

(g) Id., ibid., cap. 6.

(h) Noris. Hist. controv. de uno ex Trinit. passo, cap. 9, tom. III, pag. 857.

A horum et Romani pontificis auctoritate tradit Ferrandus his verbis (e): « Universalia concilia, inquit, præcipue illa quibus Ecclesiæ Romanæ consensus accessit, secundæ auctoritatis locum post canonicos libros tenent. » Et paulo post de statutis loquens a synodis universalibus conditis (f): « Sufficere iudicatur, ait, ad plenam confirmationem, si perducta in notitiam totius Ecclesiæ, nullum offendiculum moveant vel scandalum fratribus, sed apostolicæ fidei convenire firmentur, apostolicæ sedis roborata consensu. » Præterea docet ibidem (g) quod si quispiam a iudicatis in synodo Chalcedonensi, tunc « ad majora iudicia provocaret, appellationi forsitan secundum consuetudinem locus patere; sed quo iret, aut ubi majores reperiret in Ecclesia iudices, ante se habens in legatis suis apostolicam sedem, qua consentiente, quidquid illa definiit synodus, accepit robur invictum? » Quæ quidem verba doctissimus cardinalis expendens (h), ait docere primo Ferrandum « concilia universalis secundum auctoritatis locum post canonicos libros ex accedente apostolicæ Romanæ sedis consensu obtinere, ut suprema in definiendo auctoritas ex apostolica sede deriveret, atque in ea sola resideret: deinde docere, inquit, eundem diaconum Carthaginiensem, quod a synodo Chalcedonensi nullus poterat appellare, quia apostolica sedes ad quam solam a synodis potest provocari per suos legatos synodalibus decretis consenserat: quo plane consensu synodum invictum robur accepisse. » Hæc ex Ferrando Norisius: ejus observata, exscripta deinceps a viris doctis, Natali Alexandro (i) et Josepho Augustino Orsio (j), hæc quoque rursus adnotasse libuit.

VII. Sex hactenus recensitas Ferrandi epistolæ excipit Pareneticus ad Reginum comitem de vii Regulis innocentie. Occasionem huic operi elucubrando præbuit ipse Reginus. Illic enim antea duo petierat a sancto Fulgentio sibi explananda: primum, quid de questione illa famosa nuper Alexandria agitata sentiendum esset, num videlicet Christi caro corruptibilis an incorruptibilis esset; deinde, qualis esse debeat dux religiosus in actibus militaribus. At cum morte præoccupatus sanctus Ruspensis episcopus, vix partem responsionis ad Regini comitis quæsitæ priorem confecisset, inchoatum opus magistri, partem nimirum illius posteriorem, Ferrandus absolvit ejus discipulus, ipso flagitante Regino. Cui quidem Ferrandi operi, ut integra demum habeatur ad præfatæ comitis postulatam responsio, partem priorem epistolæ sancti Fulgentii subjecimus. « Hoc vero Ferrandi opus, ait Chiffletius (k), hactenus mire perturbatum ac deformatum mendis, nativo suo decori ex eodem de quo supra sancti Augendi codice restituimus. Scriptum est autem, subdit, haud multo post obitum sancti Fulgentii, quem die sabbati, calendis Januarii, anno æræ Dionysianæ 533 contigisse alibi ostendimus. » Hæc ille. At de anno sancti Fulgentii emortuali statuendo dispar est virorum eruditorum sententia. Et Baronius quidem ait (l), summum illud Ecclesiæ Africanæ decus anno 529 supremum diem obiisse ipsis calendis Januarii. Pagius vero (m) et Bollandus (n) Baronium pene assecutur. Porro contra Norisium, Chiffletio adhaerens (o), sancti præstulis Ruspensis mortem consignat anno 534, non autem anno 534, ut mi-

(i) Nat. Alex. Hist. Eccl., sæc. VI, cap. 4, art. 5, tom. V, pag. 407.

(j) Orsi de Irreform. R. P. judic. lib. III, cap. 17, tom. II, pag. 124 seq.

(k) Chifflet. præfat. ad Opp. Ferrand. num. 6.

(l) Baron. ad ann. 529, § 1.

(m) Pag. ad ann. 529, § 15.

(n) Bolland. Act. S. net. tom. I Jan., pag. 52, not. margin.

(o) Noris. Hist. Pelag. lib. II, cap. 24, tom. I, pag. 532, 554.

aus zeela produnt Cll. Ballerini fratres (a); qui hac item de re alia plura loc. cit. adversus Fontaini sententiam in medium adducunt, apud ipsos legenda.

VI. Ferrandi Operum collectionem claudit ejus Breviatio Canonum, quæ nunc eidem sit certo tribuenda, hæere abs re videtur Christianus Lupus (b). De hoc Ferrandi opere fuisse agunt Gulielmus Voellus et Henricus Justellus (c), ex quibus pleraque descripsit Pagius (d). Et illud quidem in primis observat, Ferrandi collectionem nullam esse apud Latinos antiquiorem: ejusque opus præcipuum et plane singulare habendum censent; in quo nimirum canonice omnem disciplinam, triginta duobus supra ducenta capitulis, ad singula subnotatis canonibus et decretis, via et ratione digestis auctor complexus est. Moneat præterea: his errasse illustrissimum Annalium conditorem: primum, quod Ferrando trecenta proterus capitula tribuat (e); deinde, quod Cresconii Breviarium Canonum cum Breviatione Canonum Ferrandi confundat (f); dum ait Cresconium suæ collectioni eam subjecisse, quam eodem ferme tempore Ferrandus elaboravit, sed alio plane ordine, non citando, sed recitando canones, quamque merito Breviarium appellaverit. Nam, inquit, præterquam quod Ferrando faciat Cresconium æqualem, qui revera ducentis fere annis posterior fuit, certissimum est ex omnibus libris editis et mss. opus Ferrandi esse duntaxat ducentorum et triginta duo capitulorum, et a Cresconiana collectione plane diversum. Et enim licet in methodo et ratione tradendi convenient, ordo tamen Ferrandi multo spectabilior est et accuratior quam Cresconianus. Porro alia per multa disserunt idem viri eruditi, in quibus nempe differant et consent Ferrandus et Cresconius, ex laudata ipsorum præfatione repetenda.

Verum ea in primis jure attendenda videntur, quæ de hoc Ferrandi opere solide simul ac erudite disserit Cl. antecessor Franciscus Florens in dissertatione de origine, arte et auctoritate juris canonici (g). Illud unum hic addimus ex Chiffletio (h), in sua Breviatione id s. ecclesie Ferrandum, non ut omnes ante sua tempora editos canones colligeret, sed eos duntaxat qui pro tempore ad cleri Africani disciplinam sufficerent. Chiffletio ascriptatur Lupus (i), additque præterea, nostrum Diaconum Carthaginiensem suam forsitan Canonum Breviationem concinnasse ad abolendum et proscribendum priorem Ecclesie Africanae codicem, in quo litigiosa ac devia acta erant alpha et omega.

Neque vero prætermittenda existimamus quæ de hac Ferrandi Breviatione aliis viris doctis observata comperimus. Et primum quidem Franciscus Florens, quem modo laudavimus, in hujusmodi Ferrandi opere aliquos naves deprehendisse sibi visus est, quos detegere ac emaculare sibi sumperat in nova quavis parabat Ferrandi editione (j). Quo judicio admonitus Paschasius Quesnellus, in uno et altero

A Ferrandiano capitulo periculum facere aggressus est, quo Florentis assertum astrueret (k). Utriusque tamen viri facinus imbecillibus nisi conjecturis comprobant eruditi fratres Ballerini (l): quorum studio præterea in eadem Ferrandi Canonum Breviatione plures obscure allegationes explicatæ, aliæ suppletæ vel emendatæ præferuntur, quas novæ editioni utiles fore iidem viri docti augurantur (m).

Cæterum quo anno Ferrandus eam contexerit Breviationem, plane incertum habemus, cum operi suo nullam temporis notatam appinixerit. In eam tamen sententiam eam laudato Florente libens concesserim (n), quam paulo ante Voello quoque ac Justello probatam vidimus, auctorem nempe nostrum Latinorum Collectorum qui exstant, esse antiquissimum. Dionysius enim Exiguus, ut ipsi videtur, illius meminit in præfatione Interpretationis novæ Canonum, quam contexere jussus est a Laurentio, « confusione, ut ait, prisce translationis offenso (o). » Verum utcumque se res habeat, eodem sane tempore quo Dionysius, vixit Ferrandus, atque ante ipsum Dionysium e vivi excessit. Cæterum in Ferrandi Breviatione Canonum edenda, exemplar quiddam Chiffletianum secuti sumus ex mss. codicibus integritati suæ restitutum; ad illud tamen eam rursus exegimus, quod postea evulgarunt Voellus et Justellus (p) ex prima Pithoi editione vetusto e codice Trecoasi descripta, ab iisdem viris Cll. diligentissime collata cum duobus posterioribus, Aliaserrani scilicet et ipsius Chiffletii, quas ille Augustoriti Pictonum anno 1630, hic vero Divione anno 1649, typis consignari curarunt.

IX. Reliquum est ut verba faciamus de Vita sancti Fulgentii Ruspensis episcopi, quam indubie Ferrandi epistolis et opusculis subjiciendam existimavimus. Sed in primis audiendus Chiffletius, qui hæc de re sic præloquitur (q): « Hanc vitam quæ hactenus anonyma prædixit, a Ferrando conscriptam esse, mea jam olim conjectura fuit, quam et postea deprehendi placuisse viro doctissimo Petro Pitho in præfatione Breviariorum Ferrandi et Cresconii (r). Sed et Albertus Miræus in Bibliotheca Ecclesiastica (s). « Sunt, inquit, qui putant, ab eodem Ferrando diacono conscriptam esse vitam sancti Fulgentii Ruspensis episcopi, quæ in omnium est manibus. » Quin etiam in codice Carthusius Portarum recenset vitam sancti Fulgentii, proxime ante lucubrations alias Ferrandi, ad Reginum, ad Severum, ad Anatolium, ad Pelagium: præclaro indicio quod ex eadem officina vita quoque ista prodierit. In eam vero sententiam insuper bis inclinor rationibus. Primum, in epistola de quinque Quæstionibus Ferrandus Fulgentium « absentem magistrum » se compellere proficitur (t): quod veluti explicat in prologo Vitæ Fulgentii, cum se in ejus disciplina vixisse refert in monasterio Sardinie Caralitiano (u). Deinde libros a sancto Fulgentio elaboratos pluribus locis enumerans (v), nusquam meminit datarum ad se epistolarum de duobus aut de quinque quæstionibus, nusquam

(a) Baller. Observ. ad Noris. Opp. lib. II, cap. 14, tom. IV, pag. 935.

(b) Lup. de Appellat. dissert. 2, cap. 35, pag. 741, edit. Mogunt. 1681.

(c) Voell. et Justell. præfat. ad Biblioth. Juris canon. vet. pag. 6 seqq.

(d) Pagi, ad ann. 527, §§ 14 et 15.

(e) Baron. ad ann. 449, § 90.

(f) Id., ad ann. 527, § 76.

(g) Fr. Flor. Opp. Juridic. part. 1, pag. 27, edit. Paris. 1679.

(h) Chifflet. præfat. ad Opp. Ferrand. num. 1.

(i) Lup. loc. cit.

(j) Flor. loc. cit., pag. 28.

(k) Quesn. dissert. 15 ad Opp. sancti Leon. cap. 2, tom. II, pag. 389 seqq. edit. Lugd. 1700.

(l) Baller. ad Opp. sancti Leon. t. III, p. 998 seqq. (m) Isid. Tract. de antiq. canon. collect. part. IV, cap. 1. Isid., ibid., pag. 246 seqq.

(n) Flor. loc. cit.

(o) Apud Voell. et Justell. Bibl. Jur. can. vet. tom. I, pag. 101.

(p) Id., ibid., pag. 448 seqq.

(q) Chifflet. præfat. ad Opp. Ferrand. num. 8.

(r) Pith. præfat. ad Ferrand. Breviat. Can. pag. 305, edit. Paris. 1687 fol.

(s) Mir. Schol. ad incert. auctor. libell. de XII Scrip. Eccl. cap. 11.

(t) Ferrand. epist. 2, num. 4, infra, pag. 889.

(u) Vit. sancti Fulgentii, prolog., num. 3. Vid. infra, pag. 961.

(v) Ibid., capp. 22, 24, 28, 29.

epistolæ ad Regnum comitem ab eo paulo ante obitum conscriptæ, quam ipse tolam pertexere dignus indicatus est. Hæc scilicet silentio pressit ex modestia, quæ alius a Ferrando non prætermisisset. Ad hæc, cum non dicat se vel funeri præsentem adfuisse (quod alioqui non esset omisurus) hoc in diaconum Carthaginiensem recte convenit, qui procul Ruspa degeret. Denique si voces singulas, si commissuras et vincula orationis, si crebra similiter eadem, totamque in ea historia styli faciem propius spectes, diceas, opinor, non esse ovum ovo similis. Istam igitur Fulgentii Vitam, Ferrandi, ut censeo, genuinum opus, acceptam e propylæo editionis Parisiensis Operum Fulgentii, contuli cum ea quam Joannes Bollandus noster, ex plurimis exemplaribus meliorem factam, Januario suo intexit (b), nec non et cum bonæ notæ ms. codice Divioneusi. Scriptam autem puto anno transacto post mortem Fulgentii, nempe anno Christi 534, cum jam consecratus esset in Ruspeasem episcopum Felicianus, calendis Januarii cum dominica concurrentibus, die anniversario obitus sui decessoris. » Huc usque Chiffletius. In ejus autem sententiam, præter Pithæum et Miræum ab eo laudatos, deinceps ivit quoque Christianus Lupus; qui de Ferrando sermonem habens (a): « Est enim omnino ille idem, inquit, qui scripsit Vitam sancti Fulgentii. » Postmodum vero Lupo accessit et Natalis Alexander (c). Aliter tamen censuit Norisius V. C. (d), quem postea certatim secuti sunt Pagius (e), Mangeantius, editor Operum sancti Fulgentii (f), atque haud ita pridem Fontanius (g). Sed Norisii verba exscribere libet: « Putat Chiffletius, inquit, hunc qui magistri gesta litteris consignavit, esse Ferrandum diaconum, virum ob insignem eruditionem ce'eberrimum, addens anno 534 opus illud evulgasse. Sed levibus conjecturis in eam opinionem fertur; quibus tamen pluribus eruditus viris id persuasit. Quod vero res a Fulgentio gestas idem anno 534 descripserit, plane falsum est. Nam cap. 29 « sanctæ memoriæ Bonifacium » primatem Carthaginiensem nominat; qui sane, dum illa scribebantur, satis jam consecratus erat. Obiit vero Bonifacius anno 535, Belisario consule, ut testatur Turonensis episcopus, qui eo tempore vivebat in Africa. » Hæc illa. Quæ quidem dum relego, et cum iis confero quæ alibi de Ferrando postea conscripsit vir doctis-

simus, mihi videtur ipse de auctore Vitæ sancti Fulgentii sententiam mutasse, eamque demum eidem Ferrando asseruisse. Nimirum alio in opere sermonem instituens ille de nostro diacono Carthaginiensi (h): « Ferrandus, inquit, Africanus episcopus in Sardiniam Trasamundi regis jussu deportatus, secutus, in cœnobio ab exulante ibidem sancto Fulgentio episcopo Ruspensi constructo, monachum induerat. » At hæc accepisse haud potuit V. C. nisi ab auctore Vitæ sancti Fulgentii; ea enim nusquam alibi legas. De se autem loquens auctor ille, sic ait (i): « Salutaris ejus (Fulgentii) monitis ad suscipiendam professionem monachorum conversus, in illo parvissimo monasterio quod sibi apud Sardiniam pro Christi nomine relegatus effecerat... diebus ac noctibus ante eum positus vixi, quando me super mel et favum dulciora cœlestis ejus eloquii flumina frequenter irrigabant. » Ubi vides scriptorem hunc de Ferrando nihil, omnia vero ista de se ipso prolucatum. Cum itaque vir emientissimus tradiderit Ferrandum in cœnobio ab exulante in Sardinia sancto Fulgentio constructo monachum induisse, neque ista ex alio scriptore haurire poterit quam ex eo qui, Vitam sancti Fulgentii conscribens, non nisi de se ipso ea litteris consignavit, agnovit igitur de se illa enarrasse Ferrandum, adeoque ipsummet Vitæ sancti Fulgentii auctorem fuisse.

X. Quod superest, reliquis hujusce Vitæ sancti Ruspensis episcopi editionibus posthabitis, eam typis excudendam tradidimus, quam diligentissime adornavit Mangeantius, ejusdem sancti Fulgentii Operum editor paulo ante laudatus. Caterum non est cur hic memorem S. Ferrandum redivivum, hoc est, Vitam S. Hectoris Fulgentii Ferrandi, primum in Africa diaconi Carthaginiensis, tum in Hispania Carthagini Spartariæ episcopi, denique archiepiscopi Toletani, quam anno 1650 Lugduni publici juris fecit Joannes Ferrandus, Aniciensis, soc. Jesu theologus. Commentitium sane opus, cujus editor, scriptorum fluxæ fidei nomine atque auctoritate usus, Ferrandum Afrum Hispaniæ attribuit, atque diaconum in Hispania episcopum semel iterumque constituit. Operis levitatem palam ostendit Chiffletius *Animadversione in sanctum Ferrandum redivivum*, quam *Scriptorum veterum de Fide catholica quinque opusculis* attextit ediditque Divione 1656.

(a) Bolland. Act. Sanct., Jan., tom. I, pag. 32 seqq.
 (b) Lup. in Appellat. dissert. 2, cap. 3, pag. 598; et cap. 33, pag. 741.
 (c) Nat. Alex. Hist. Eccl. sæc. vi, cap. 4, art. 5, tom. V, pag. 407.
 (d) Noris. Hist. Pelag. lib. II, cap. 24, tom. I, pag. 534.
 (e) Pagi, ad ann. 529 § 14.

(f) Mang. Vit. sancti Fulgent., sub init., not.
 (g) Fontan. Disquis. de corp. sancti Aug., etc., § 3, pag. 5.
 (h) Noris. Hist. controv. de uno ex Trinit. pass., cap. 9, tom. III, pag. 855.
 (i) Vit. sancti Fulgent., prolog., § 3. Vid. infra, pag. 961.

FULGENTII FERRANDI

EPISTOLÆ ET OPUSCULA.

EPISTOLA PRIMA.

Ferrandus diaconus Fulgentio proponit duas quæstiones, de salute Æthiopiæ cæcæ humani, baptizati cum

D *jam vi morbi esset mentis impos, ac non perceptæ eu- charistia mortui.*

Domino beatissimo et cum omni venerat.ione sus-